

Ябълкови сортове създадени в институт по земеделие – Кюстендил, устойчиви на струпясване

Автор(и): доц. д-р Станислава Димитрова, Институт по земеделие – Кюстендил; проф. д-р Димитър Сотиров, Институт по земеделие – Кюстендил
Дата: 25.04.2024 Брой: 4/2024

Ябълката (*Malus × domestica* Borkh.) се отнася към род *Malus*, принадлежащ към семейство Розоцветни (Rosaceae). Към този род се отнасят над 33 вида, но за родоначалници на културните сортове отглеждани в Европа се смятат дивата горска ябълка (*M. silvestris* Mull.), кавказката ябълка (*M. orientalis* Uglitz), ранната ябълка (*M. praecox* Borkh.), киргизката (*M. kirghisorum* Al. Et An. Fed.), туркменската (*M. turkmenorum* Jut.) и сибирската ябълка (*M. baccata* Borkh.). В страните от Западна Азия (Южен Казахстан, Киргизстан, Таджикистан и Китай) все още могат да се открият диворастващите ѝ предшественици. Десертните ябълкови сортове са от вида *Malus domestica* или негов хибрид. В света съществуват над 10 000 сорта ябълки, но в масовото производство са застъпени сравнително малък брой. Известни са над 10 000 културни сортове.

Тя е овощен вид с голяма екологична пластичност и се отглежда в страните от умерения и субтропичния климат, разположени между 35°С и 50°С на северното и 25°С – 50°С на южното полукуълбо.

Плодовете ѝ съдържат ценни хранителни вещества (пектин, захари, органични киселини, биологично активни съставки, минерали, витамини, ензими, целулоза и др.) и се нареждат между най-добрите плодови храни за човека. По площи и производство на плодове в световен мащаб тя се нарежда на 4то място - след гроздето, цитрусовите култури и бананите.

През последните години площите с ябълки в България също се нареждат на четвърто място - след черешите, сливите и орехите, но по плодова продукция е на първо място.

В Европа най-популярните сортове са Златна превъзходна, Гала, Айдаред, Червена превъзходна и някои техни разновидности (мутации). У нас освен тези сортове по-широко застъпени са и Мелроуз, Грени Смит, Флорина и др. Повечето от тях са силно податливи на заболявания и не отговарят на съвременните изисквания на производителите и потребителите, поради което селекционерите продължават да създават и да предлагат на практиката нови сортове, с подобрени биологични и стопански качества. Най-важните изисквания към новите сортове ябълки са високо качество на плодовете, добро и редовно плододаване, и устойчивост на абиотични и биотични стресови фактори.

Изборът на подходящ сорт е от първостепенно значение за рационалното използване на потенциала на почвено-климатичните условия в даден географски район. В световен мащаб се наблюдава тенденция за подмяна на асортимента, за да се отговори на постоянно променящите се климатични условия и предпочитанията на хората. Това налага новите сортове да се подбират много внимателно след предварителното им проучване и цялостна агро-биологична преценка.

При тестването на нови ябълкови сортове селекционерите се фокусират главно върху продуктивността на дърветата и качеството на плодовете (размер, цвят, външен вид, вкусови и технологични качества), срока на цъфтеж, узряването и съхранението им. Друга селекционна цел е дърветата да са с добра и редовна родovitост, умерена растежна сила и по възможност да са практически устойчиви на икономически най-важните болести и неприятели.

Климатичните условия в повечето европейски страни, в т.ч. и у нас, са благоприятни за развитието на струпясване по ябълката (*Venturia inaequalis* (Cke.) Wint.) и на брашнеста мана (*Podosphaera leucotricha* (Ellis et Everhart) Salmon), които са едни от най-важните гъбни заболявания по ябълката и засягат повечето от търговско представените сортове. Те могат да причинят значително намаляване на добива и влошаване на качеството на плодовете, да отслабят дърветата и намалят устойчивостта им на зимни и пролетни мразове. Тези две заболявания се контролират с множество третирания – профилактични или лечебни приложения на фунгициди в зависимост от метеорологичните условия,

но това е свързано с допълнителни финансови разходи, а често пъти в продукцията може да се открият и остатъчни вещества от тях, както да доведат до замърсяване на околната среда. Като надежден метод за контрол на струпяването е създаването и отглеждането на устойчиви сортове, притежаващи Vf гена. През 1970-те години, в резултат от селекционните програми на редица страни, са регистрирани значителен брой ябълкови сортове, устойчиви на струпяване, но много от тях не отговарят на очакванията на производителите и на потребителите. Повечето от тях се характеризират с ниски добиви и не достатъчно приемливо качество на плодовете.

Отглеждането на сортове с ниска чувствителност или устойчиви на струпяване е възможно с намалена употреба на препарати за растителна защита, а в някои години и дори и без употребата на фунгициди, което е основното им предимство и те са добра предпоставка за създаване на нови високо ефективни насаждения.

В резултат на дългогодишна селекционно подобрителна дейност в Институт по земеделие - Кюстендил е създаден значителен хибриден генофонд от ябълки. Това позволи през последните години да бъдат отбрани и регистрирани през 2010г. пет нови сорта (Бесапара, Горана, Елегия, Марлена и Мартиника - селектирани от доц. д-р Атанас Благов) и още един сорт (Сияна - селектиран от доц. д-р Атанас Благов и проф. д-р Димитър Сотиров), получил сертификат от Патентно ведомство през 2019г. Всички те са практически устойчиви на струпяване и са подходящи за производство на биологична плодова продукция.

Сорт Бесапара

Сортът е получен от кръстоска на сортовете Флорина и Макфрий. Плодовете са средно едри до едри (180- 200 g), широко кълбовидни, слабо оребрени. Плодовата кожа е със светло зелен основен цвят, покрита почти изцяло от светло червен покровен цвят. Плодовото месо е твърдо, сочно, с много добро качество. Плодовете узряват през втората половина на септември и се съхраняват добре. Дървото е с умерена растежна сила, родовито и устойчиво на струпяване. Плодоноси редовно, главно върху едно- и двугодишна дървесина.

Сортът е победител в Конкурс за иновации, раздел „Сортови семена и посадъчен материал“ и е награден с Диплом и златен медал от АГРА – 2011.

Ябълков сорт ГОРАНА

Сорт Горана

Получен е от кръстоска между сортовете Прима и Купър 4. Плодовете са едри (180-225 g), кълбовидно-конични, със слаб восъчен налеп. Плодовата кожа е зеленожълта, покрита с тъмно червен покровен цвят. Плодовото месо е твърдо, кремаво оцветено, сочно, ароматно с много добро качество. Плодовете узряват между 20 и 30 септември и при обикновени условия се съхраняват добре до края на януари. Дървото е с умерена растежна сила, слабо чувствително на струпяване. Плодадаването е главно върху едно- и двугодишна дървесина и редовно.

Ябълков сорт ЕЛЕГИЯ

Сорт Елегия

Получен от комбинацията Прима х Купър 4. Плодовете са средно едри до едри (170-180 g), конични със слаб восъчен налеп. Плодовата кожа е със зелено-жълт основен цвят, покрита с размита червенина. Плодовото месо е твърдо, със слабо изразено зеленикаво оцветяване, сочно, ароматно и с много добри вкусови качества. Плодовете узряват през втората половина на септември, с около 15 дни след тези на Купър 4. Съхраняват се много добре до края на февруари. Дървото е с умерен до силен растеж, формира относително широка корона. Проявява слаба чувствителност към струпяване. Плододава редовно и е високо родовито

Ябълков сорт Марлена

Сорт Марлена

Получен е от кръстоска на Флорина с Макфрий. Плодовете са средно едри до едри (170-210 g), закръглено конични до кълбовидни, със слаб восъчен налеп. Плодовата кожица е зелено-жълто оцветена, покрита с почти изцяло със светло червен покровен цвят. Плодовото месо е твърдо, със слабо изразен жълтеникав отенък, сочно и с много добро качество. Плодовете узряват през втората половина на септември и се съхраняват до януари. Дървото е с умерена растежна сила и е практически устойчиво на струпяване. Формира прибрана корона, която по-късно, вследствие на обилния плодов товар, се отваря и заобля. Притежава висока и редовна родovitост. Върху подложка ММ 106 встъпва в плододаване още на втората година след засаждането, има редовна и добра до много добра родovitост.

Ябълков сорт МАРТИНИКА

Сорт Мартиника

Получен е от кръстоска между Прима и Секай Ичи. Плодовете са средно едри до едри (175-200 g), кълбовидно-конични. Плодовата кожица е светло зелена, покрита частично на петна и повлекла от червен покровен цвят. Плодовото месо е твърдо, хрупкаво, белезникаво до жълто оцветено, сочно, с лек аромат и много добро качество. Плодовете узряват към края на септември и се съхраняват добре до януари. Дървото е с умерен до силен растеж, формира широка корона и е устойчиво на струпяване. Плодоноси редовно и дава високи добиви.

Ябълков сорт СИЯНА

Сорт Сияна

Сортът е получен от кръстоска на сортовете Флорина х Макфрий. Върху подложка ММ 106 дърветата плодоносят на втората година след засаждането им. Дървото е с умерена растежна сила – по-слаба от тази на Флорина и близка с тази на Макфрий. Плодовете са средно едри (130-150g), конично-кълбовидни, изравнени по форма и големина. Основният цвят на плодвата кожа е зеленикав до жълто-зелен, а покровният е равномерно разпределен по цялата плодова повърхност. Той е светло червен, като по огряваната от слънцето страна е по-тъмно червен. Плодовете са покрити със слаб восъчен налеп /наследено от Флорина/. Плодовото месо е кремаво, нежно, сочно, с лек аромат и много добро качество. Плодовете зреят около 20-25 септември и се съхраняват продължително - почти с тези на Флорина. Родовитостта на дърветата е добра. През периода на проучването по дърветата не е установено нападение от струпяване.

Сортът е награден със Златен плакет и Диплом за иновации от АГРА 2023 в категорията „Сортове растения, породи животни, биологично растениевъдство и лозарство“.